نشریه فرهنگ و ارتقای سلامت فرهنگستان علوم پزشکی
دوره هفتم، تابستان ۱۴۰۲، شماره دوم، صفحات ۲۳۹ تا ۲۴۰

## خلاصه سیاستی

# توسعه خدمات توانبخشی درجهت ارتقای سلامت در راستای پوشش همگانی سلامت: با تمرکز بر افراد دارای ناتوانی و معلولیت*

دریافت مقاله: ۱۴۰۲/۰۶/۰۱ پذیرش مقاله: ۱۴۰۲/۰۶/۱۳

**چکیده**

پاسخگویی به نیاز های افراد دارای ناتوانی و معلولیت به‌ویژه نیازهای مرتبط با خدمات سلامتی آنها از مهمترین تعهدات حکومت‌هاست در این خلاصه سیاستی چالش‌های خدمات توانبخشی افراد دارای معلولیت و ناتوانی بررسی و راهکارهای توسعه و گسترش پوشش و افزایش پاسخگویی نظام سلامت در خصوص این خدمات پیشنهاد می‌شود.

**کلیدواژه‌ها:** افراد ناتوان، ارتقای سلامت، توانبخشی، خدمات بهداشتی درمانی برای معلولان

### مقدمه

از دستاوردهای مهم نظام سلامت در پرتو انقلاب اسلامی، افزایش امید به زندگی و کاهش مرگ و میر کودکان و نوزادان است. توسعه مراقبت‌ها و خدمات بهداشتی درمانی توسعه یافته، افزایش رشد جمعیت سالمند و تغییر الگوی بیماری‌ها از واگیر به غیرواگیر را در پی داشته است؛ ضمن اینکه آمار بالای سوانح و تصادف جاده‌ای، وجود حوادث و بلایای طبیعی، افزایش تولد کودکان نارس، افزایش اختلالات تکاملی و افزایش افراد دارای بیماری‌های مزمن و نیز وجود جانبازان به جا مانده از جنگ تحمیلی، نیاز مبرم به خدمات توانبخشی را بیش از پیش مطرح می‌کند.

پاسخگویی به نیازهای افراد دارای ناتوانی و معلولیت به‌ویژه نیازهای مرتبط با خدمات سلامتی آنها از مهمترین تعهدات حکومت‌هاست. با توجه به مفاد سیاست‌های ابلاغی در حوزه سلامت و تأمین اجتماعی، سند تحول دولت و برنامه عملیاتی ناتوانی از سوی سازمان جهانی بهداشت و تصویب قانون حمایت از حقوق معلولان در سال ۱۳۹۶ در مجلس شورای اسلامی انجام این تعهد بیش از پیش در دستورکار مجامع داخلی قرار گرفته است. در قوانین بالادستی داخلی و تجربیات بین‌المللی، نگاه ویژه‌ای به ادغام و یکپارچه سازی خدمات توانبخشی در نظام مراقبت‌ها و خدمات بهداشتی درمانی صورت گرفته و توجه خاص به ابعاد پزشکی، اجتماعی، آموزشی و حرفه‌ای و ارائه خدمات مستمر و ادامه دار مورد تأکید قرار گرفته است.

### پیشنهادهای اجرایی

- همان‌گونه که تجربیات برخی از کشورهای موفق در حوزه توانبخشی نشان داده است، ارائه خدمات به افراد دارای ناتوانی و معلولیت نیازمند ارائه یکپارچه خدمات توانبخشی در ابعاد توانبخشی پزشکی، اجتماعی، آموزشی و حرفه‌ای می‌باشد. مطابق قوانین موجود درکشور، دستگاه‌ها و سازمان‌های مختلفی از جمله وزرات بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، سازمان بهزیستی و هلال احمر در حوزه توانبخشی فعالیت دارند؛ لذا وجود یک شورای هماهنگی ذیل شورای عالی سلامت و امنیت غذایی برای رصد و برنامه‌ریزی کلان در راستای توسعه خدمات توانبخشی و پوشش همگانی آن ضروری به نظر می‌رسد.
- با توجه به ضرورت وجود اطلاعات دقیق، به‌روز و قابل اعتماد و همچنین نقص درسامانه‌ها و نظام‌های ثبت جامع و اقدامات پراکنده و ناهماهنگ که هم اکنون توسط بخش‌های مختلف ارائه می‌شود، توصیه می‌شود در این خصوص یک نظام ثبت اطلاعات ملی یکپارچه برای افراد نیازمند به خدمات توانبخشی مبتنی بر نظام ارجاع از سطح یک خدمات تا سطوح بالاتر ایجاد و توسعه یابد.
- از آنجا که ادغام خدمات توانبخشی در سطح اولیه مهمترین اقدام توصیه شده برای تشخیص و مداخله به‌هنگام برای کاهش بار ناتوانی و معلولیت می‌باشد؛ لذا توصیه می‌شود اقدامات لازم برای طراحی و توسعه بسته‌های خدماتی توانبخشی در سطح یک خدمات سلامت صورت پذیرد.
- توصیه می‌شود بخش‌های بستری و سرپایی در سطح ثانویه نظام سلامت با تأکید بر مناطق کم برخوردار توسعه یابد.

* تهیه شده در کارگروه توانبخشی فرهنگستان علوم پزشکی جمهوری اسلامی ایران



[ Downloaded from ijhp.ir on 2026-11-17 ]

[ DOI: 10.22034/7.2.30 ]

- به‌رغم اینکه در سال‌های اخیر اقدامات مثبتی از سوی وزارت بهداشت، سازمان‌های بیمه‌گر و سازمان بهزیستی در راستای افزایش پوشش خدمات توانبخشی صورت گرفته است؛ اما با توجه به طولانی و هزینه‌بر بودن این خدمات، توسعه پوشش بیمه‌ها با هدف کاهش پرداخت از جیب افراد دارای ناتوانی و معلولیت با تأکید بر بسته‌های خدمت در بیماری‌ها و معلولیت‌های دارای اولویت پیشنهاد می‌شود.
- از آنجا که فناوری‌های کمکی جزء لاینفک خدمات توانبخشی و توانمند سازی است، در راستای توسعه فناوری‌های کمکی توانبخشی اقدامات ذیل صورت پذیرد:
  - فهرست فناوری‌های استاندارد و دارای اولویت برای توسعه، ساخت و پوشش بیمه‌های توانبخشی احصا شود.
  - وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و سازمان بهزیستی با همکاری معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری و شرکت‌های دانش‌بنیان کانال‌های مختلف سرمایه‌گذاری داخلی و بین‌المللی را برای بهبود و گسترش ظرفیت تولید داخلی فناوری‌های کمکی با کیفیت و بادوام در کشور طی برنامه‌های مدون فعال کنند.
- آموزش‌های مهارتی توانبخشی ویژه ارائه دهندگان خدمات سلامت در تمامی سطوح نظام سلامت از سطح یک و بالاتر در حوزه های مختلف سلامت توسعه یابد.
- نظر به افزایش جمعیت سالمندان و در راستای بالابردن امید به زندگی سالم، پیشنهاد می‌شود برنامه تخصصی خدمات توانبخشی سالمندان با رویکرد پیشگیرانه تدوین و اجرا شود.
- از آنجا که بخش مهمی از خدمات توانبخشی اجتماعی و حمایت‌های اجتماعی از جمله اعطای کمک هزینه‌های توانبخشی، کمک هزینه تأمین وسایل کمکی توانبخشی، حق پرستاری، مستمری‌ها و ... از طریق سازمان بهزیستی و با توزیع تا اندازه‌ای عادلانه در کشور ارائه می‌شود و نظر به اینکه تورم سال‌های گذشته و حال تأثیر قابل‌توجهی بر هزینه‌های تمام شده این خدمات داشته است؛ لذا توصیه می‌شود در سر جمع اعتبارات این سازمان متناسب با این ماموریت‌ها بازنگری و افزایش مناسبی در نظر گرفته شود.

**Policy Brief**

# Development of Rehabilitation Services to Promote Health in Line with Universal Health Coverage: Focusing on Individuals with Disability


## Abstract

Responding to needs of individuals with disabilities, especially providing them with health services, is one of the most important obligations of governments. In this policy brief, challenges of rehabilitation services for persons with disabilities are examined and solutions to develop and expand the coverage and increase the responsiveness of the health system regarding these services are suggested.


**Keywords:** Disabled Persons, Health Promotion, Health Services for Persons with Disabilities, Rehabilitation

[ Downloaded from ijhp.ir on 2026-11-17 ]

[ DOI: 10.22034/7.2.30 ]